

Eszenyiné Borbély Mária

Közkönyvtári digitális kompetencia-körkép 2019: Különböző végzettséggel rendelkező könyvtári szakemberek digitális készségeinek vizsgálata

A társadalomtudományok területén kutató szakembereknek ritkán adódik arra lehetőségük, hogy egy reprezentatív empirikus vizsgálatot alapvetően azonosnak tekinthető mintán viszonylag rövid időn belül megismételhessenek, és ezáltal igazolhassák az első eredmények érvényességét vagy éppen ellenkezőleg, érvénytelenségét. Az EFOP-3.3.3-VEKOP-16-2016-00001 „Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek” pályázati konstrukció keretében, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár gondozásában megvalósuló „Az én könyvtáram” című kiemelt projekt lehetővé tette, hogy a projektcélokhoz igazodva a közkönyvtárakban dolgozó könyvtári szakemberek digitális kompetenciaállapotát két, egymást két év különbséggel követő felmérés is feltárja.

Tárgyszavak: *információs társadalom; digitális technika; technikai kultúra; információs műveltség; könyvtáros; iskolai végzettség*

Mindkét vizsgálat reprezentatívnak tekinthető a közkönyvtári körre. A 2017-es kikérdezéses eljárásban 1786, a 2019-es felmérésben pedig 1868 könyvtári szakember vett részt a különböző települési könyvtárakból. A vizsgálat eredményeként rendkívül gazdag adathalmaz áll rendelkezésre, amely lehetővé teszi a könyvtári szakemberek digitális készségeinek pontos megismerését, a fejlesztendő területek meghatározását, vagy akár célzott szakmai továbbképzések szervezését is.

Jelen tanulmány arra a kérdésre keresi a választ, hogy az eltérő végzettségek milyen hatást gyakorolnak a digitális kompetenciaszintre. Továbbá arra, hogy a 2019-es felmérés eredményei igazolták-e a 2017-ben tapasztaltakat, miszerint a felsőfokú szakirányú könyvtáros végzettségnek, a könyvtáros diplomának minden egyes digitális kompetenciaterületen erőteljes kompetenciaszint növelő hatása van. [1]

A felmérésben résztvevők életkori megoszlása a mindennapok könyvtári gyakorlatában tapasztalt arányokat tükrözi vissza. A húszas és hatvanas

években járók létszamaránya azonos, 7–7 százalékos, a harmincasoké 30, a negyvenesek és ötvenesek aránya pedig 32–32 százalék.

A 2017-es vizsgálat egyik tanulsága az volt, hogy a közkönyvtárakban a végzettségek palettája még annál is színesebb, mint azt előre feltételezni lehetett. Sokan dolgoznak könyvtári szakemberként könyvtáros szakképzettség nélkül, ahogyan azt a kulturális törvény számukra lehetővé is teszi. A törvényi megfogalmazás szerint: „*Könyvtári szakember: a könyvtáros, a könyvtári informatikus, a könyvtári asszisztens, a segédkönyvtáros továbbá a könyvtári feladatok ellátásához szükséges más felső- vagy középfokú végzettséggel rendelkező személy. A könyvtáros felsőfokú szakirányú végzettséggel rendelkező szakember.*” [2]

Az előbbieket megfontolva a 2019-es felmérésben már a végzettséget leíró opciók sorában a nem szakos egyetemi végzettség és a nem szakos főiskolai végzettség is szerepelt. Az első táblázat tartalmazza a válaszadók végzettség szerinti megoszlását.

1. táblázat

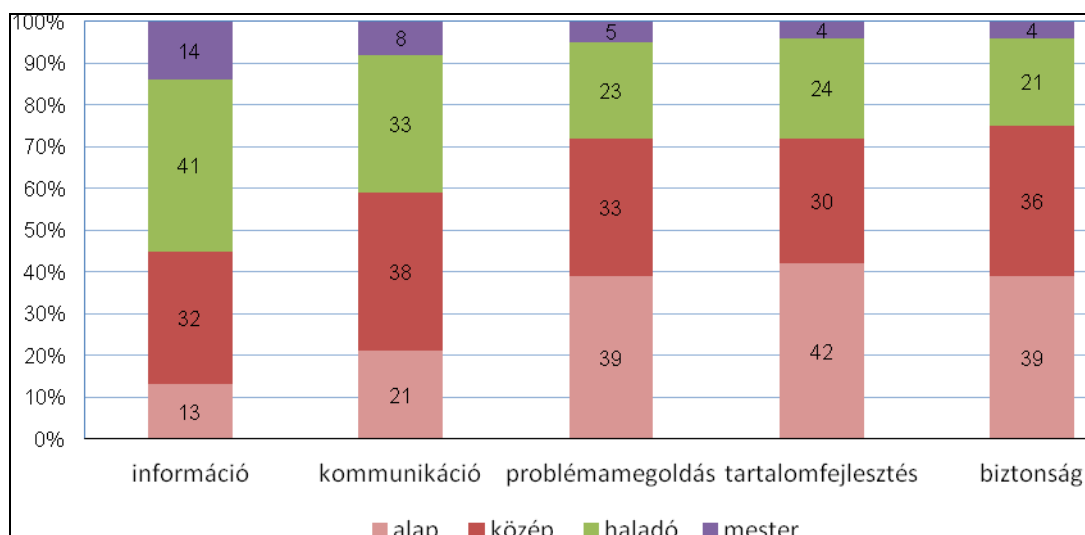
A válaszadók végzettség szerinti megoszlása

Végzettség	Létszám (fő)	Arány (%)
Könyvtáros egyetemi (új rendszerben MA, könyvtárpedagógia tanár)	241	13
Könyvtáros főiskolai (új rendszerben BA, ide értendő a tanítóképzők könyvtár szakkollégiuma is)	654	35
Nem szakos egyetemi végzettség és könyvtáros egyetemi	24	1
Nem szakos egyetemi végzettség és könyvtáros főiskolai	47	3
Nem szakos egyetemi végzettség és segédkönyvtáros	76	4
Nem szakos egyetemi végzettség és asszisztens	12	1
Nem szakos főiskolai végzettség és könyvtáros egyetemi	28	1,5
Nem szakos főiskolai végzettség és könyvtáros főiskolai	93	5
Nem szakos főiskolai végzettség és segédkönyvtáros	119	6
Nem szakos főiskolai végzettség és asszisztens	51	3
Érettségi és segédkönyvtáros	166	9
Érettségi és asszisztens	89	5
Nem szakos egyetemi végzettség	34	1,5
Nem szakos főiskolai végzettség	71	4
Érettségi	114	6
Egyéb	41	2
Összesen	1860	100

A felmérés módszertani alapja a DigComp keretrendszer legújabb verziója, a 2.1-es volt. A 2017-es felmérésben használt DigComp 1.0 három jártassági szintet tartalmazott, míg a legújabb verzió már egy negyedik szintet is bevezetett, a mesterszintet. Alapvető különbségnek tekinthető, hogy a haladó szintű jártasság a korábbi attribútumok mellett már a mások segítségének képességét is magába foglalja, a mesterszinten pedig elvárás-ként fogalmazódik meg a meglévő tudás felhasználása a szakmai gyakorlat fejlesztésére, valamint a szakmai innováció képessége is. Az öt kompetenciaterületen alapvető tartalmi változást nem eredményezett a keretrendszer többszöri megújítása, azonban három terület megnevezése módosult. Az információ kompetenciaterület megnevezése *információs és adatközlés*, a kommunikáció kompetenciaterületé *kommunikáció és együttműködés*, a tartalom-előállítás új elnevezése pedig a digitális tartalom-előállítás lett. [3] A tanulmányban a digitális tartalom-előállítás helyett a tartalomfejlesztés megnevezés szerepel, kerülendő a terminológia használatából adódó félreértés lehetőségét, mivel a kompetenciaterület egyik kompetenciája a tartalom-előállítás.

A 2019-es felmérés átfogó eredményei

A felmérés általános eredményeit az 1. ábra tartalmazza. A DigComp keretrendszerrel értékelhető öt kompetenciaterület közül az információ- és adatközlés területén bizonyultak leginkább kompetenseknek a könyvtárosok. Haladó vagy mesterszinten 55 százalékuk áll, alapszintű információkezelési kompetenciákkal 13 százalékuk rendelkezik. A digitális környezetben történő kommunikáció és együttműködés a közkönyvtári szakemberek 41 százalékának haladó vagy mesterszintet elérő kompetenciája, míg minden ötödik alapjártasságot birtokol ezen a területen. A problémamegoldás, tartalomfejlesztés és biztonság kompetenciaterületeken közel azonos az egyes jártassági szintek aránya. A haladó-és mesterszinten állók arányát tekintve a biztonság kompetenciaterület bizonyul a leggyengébbnek, azonban az alapjártassággal rendelkezők mértékét figyelembe véve a tartalomfejlesztés áll az utolsó helyen a készségterületek sorrendjében. Az egyes kompetenciaterületek valós állapotát csak a hozzájuk tartozó egyes kompetenciák elemzésével lehet hitelesen feltárni.

1. ábra Digitális kompetencia 2019

A végzettség és a digitális kompetenciaállapot összefüggései

A könyvtárosság alapvetően segítő hivatás, amely gyakorlása során a használók támogatása minden, a könyvtárak illetőségébe tartozó területen alapvető elvárás. A digitális készségek fejlesztése, az ehhez szükséges szakmai segítség megadása pedig már jogszabályi kötelezettsége is valamilyeni nyilvános könyvtárban dolgozó szakembernek. [2] Ezek a feladatok egyértelműen megkövetelik a könyvtárosoktól, hogy átlag feletti digitális készségekkel rendelkezzenek. Figyelembe véve, hogy a DigComp alapvetően az átlagpolgár digitális jártasságának feltárására készült, és a négy nagy jártassági szint közül a haladón jelenik meg először mások segítségének a képessége, jogos elvárásaként fogalmazható meg, hogy a könyvtárosok minden területen lehetőség szerint a haladó jártasság elérésére törekedjenek.

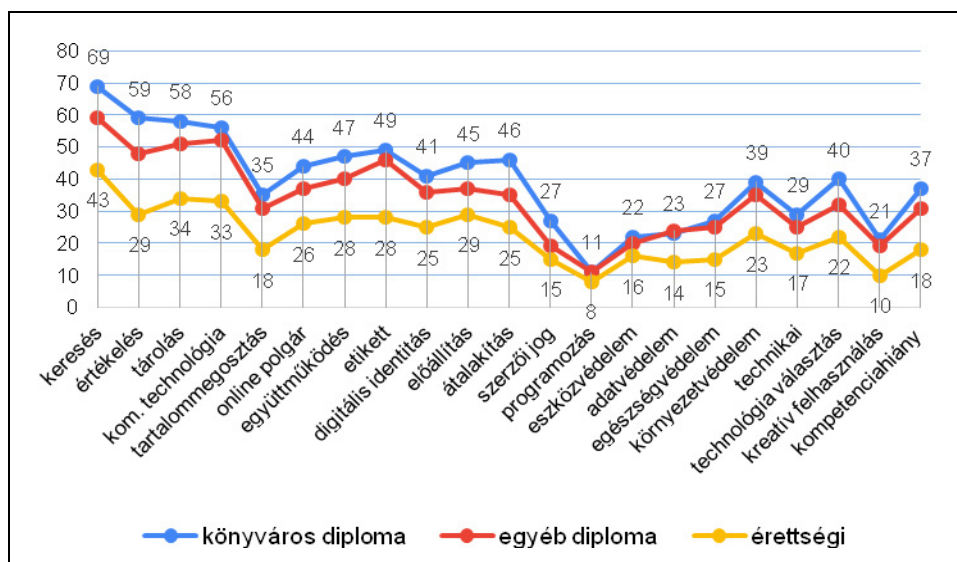
A 2017-es vizsgálat nagyon jelentős különbségeket tárt fel az eltérő végzettségekkel rendelkező könyvtári szakemberek digitális készségeiben. [1] A DigComp huszonegy kompetenciája közül húsz készséget nagyobb arányban birtokoltak a könyvtáros felsőfokú végzettségűek haladó szinten, mint a nem könyvtáros diplomával rendelkezők. Egyedül a digitális személyazonosság menedzselésében volt nagyobb a haladó jártassággal rendelkezők aránya a nem könyvtáros diplomások között. Az érettségivel mint legmagasabb végzettséggel rendelkező könyvtári szakemberek az online polgárság, az eszközvédelem és a technikai problé-

mák megoldásában múltak felül a nem könyvtáros diplomás kollégáikat. A korábbiakban említésre került, hogy a 2017-es kérdőívben nem szerepelt önmagában választható végzettségi opcióként az egyéb főiskolai vagy egyetemi diploma. Emiatt a két évvel ezelőtti vizsgálat végzettség szerinti eredményeiben a könyvtáros szakképzettséggel (asszisztens vagy segédkönyvtáros) egyáltalán nem rendelkező diplomások kompetenciamutatói nem szerepelnek.

A 2019-es felmérés egyéb diplomások csoportja már egyaránt magába foglalja a könyvtáros szakképzettséggel (asszisztens vagy segédkönyvtáros) rendelkező és nem rendelkező diplomásokat is.

A 2. ábra tartalmazza a 2019-es felmérésben a haladó és mesterszintű jártasságokkal kapcsolatban nyert eredményeket a három végzettségi csoport szerint részletezve. A haladó és mesterszintű a haladó jártassággal rendelkezők arányának és a mesterszintű jártassággal rendelkezők arányának az összege.

Már 2017-ben is egyértelmű volt, és a felsőfokú könyvtárosképzés képzési és kimeneti követelményeinek elemzésével igazolást is nyert az a tény, hogy a könyvtáros felsőfokú végzettség erőteljes pozitív hatást gyakorol a digitális kompetenciák állapotára. [1] A 2019-es vizsgálat megerősítette a korábbi megállapításokat, és tovább árnyalta a felsőfokú könyvtáros végzettség és a digitális kompetenciaállapot összefüggéseit.

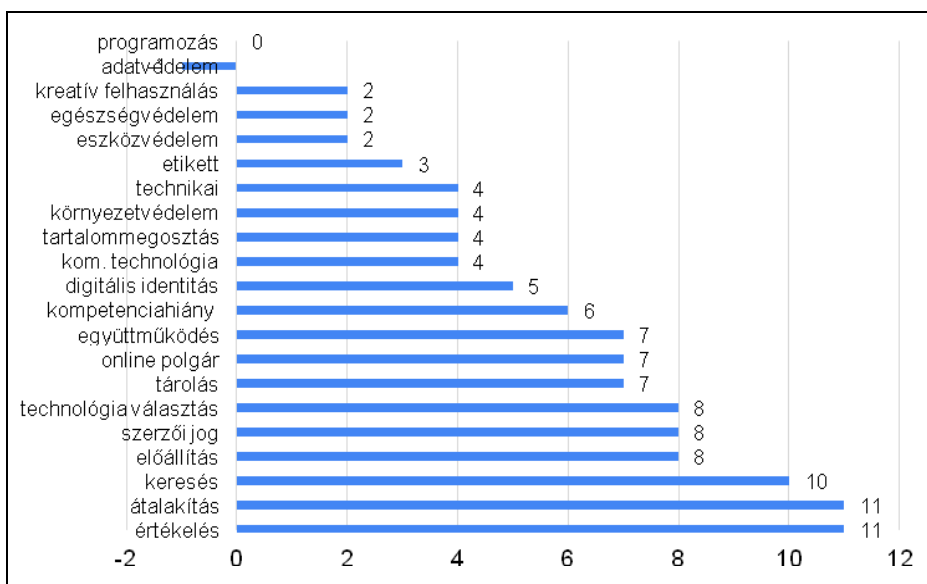

2. ábra Haladó és mesterszint végzettségek szerint

A csak érettséggel rendelkezők minden digitális készséget kisebb arányban birtokolnak haladó és mesterszinten, mint a diplomás könyvtári szakemberek. A magasszintű programozási és az eszközvédelemi jártasság területén közelítik meg leginkább a diplomások arányát, azonban ezek a készségek mindhárom csoportban gyengék. Az érettséggel mint legmagasabb végzettséggel rendelkezők létszáma 370 fő volt a felmérésben, és közülük 256 főnek volt asszisztens vagy segédkönyvtáros szakképzettsége. Létszámarányuk 20 százalék volt a vizsgálatban, és a minta reprezentativitása miatt feltételezhető, hogy a gyakorlati életben is hasonló arányban vannak a közkönyvtárakban legmagasabb végzettségként érettséggel rendelkező szakemberek. Kompetenciahiányuk a könyvtáros diplomával rendelkező szakemberekhez mérten rendkívül nagy. A könyvtáros szakmaiság szempontjából kiemelten fontos információs és adatszolgáltatás kompetenciaterülethez tartozó keresésben, értékelésben és tárolásban sokkal kisebb arányban, a másik két csoporttól 24-30 százalékkal leszakadva, vannak közöttük haladó és mesterszintű jártassággal rendelkezők. További számos, nagyon fontos készségben is alacsony körökben a haladó vagy azt meghaladó jártassággal rendelkezők aránya, és komoly lemaradásban vannak a diplomás könyvtárosokhoz viszonyítva. Ezek a kompetenciák a következők: a digitális kommunikációs technológia kiterjedt használata,

az online világ etikettje, a kollaboráció képessége, a feladathoz illeszkedő technológia kiválasztása, a digitális tartalmak átalakítása és a kompetenciahiány felszámolása. A korábbiakban már szó esett arról, hogy a haladó szinten álló személy képes arra, hogy másoknak is segítséget nyújtson, a mesterszinten álló pedig már szakmai fejlesztéseket is tud generálni. Ezek ismeretében érdemes lehet megfontolni azt, hogy a digitális kompetenciafejlesztés területén valójában mire képesek az érettséggel rendelkező könyvtári szakemberek, illetve milyen irányú készségfejlesztésre lenne leginkább szükségük.

A két diplomás csoportot vizsgálva megállapítható, hogy a nem könyvtáros diplomával rendelkező szakembereknek a DigComp huszonegy kompetenciája közül az adatvédelem az egyetlen kompetenciájuk, amelyben a haladó és mesterszintű jártassággal bírók aránya minimális mértékben, 1 százalékkal meghaladja a haladó jártasságú könyvtáros diplomások arányát. A programozás mindkét diplomás csoportban gyenge készség, egyaránt 11-11 százalékuk áll haladó és mesterszinten. A további tizenkilenc digitális kompetencia esetében kisebb vagy nagyobb mértékben a könyvtáros diplomás szakemberek bizonyultak jártasabbnak. A 3. ábra tartalmazza a diplomások kompetencia értékei közötti különbségeket haladó és mesterszinten.

3. ábra Különbségek a diplomások digitális kompetencia állapotában haladó és mesterszinten

A felsőfokú könyvtárosi tanulmányok elvégzése legnagyobb mértékben az információ- és adatműveltség kompetenciaterületen érezheti pozitív hatását. Az egyéb diplomásokkal összehasonlítva 11 százalékkal nagyobb a könyvtárszakot végzettek körében azoknak az aránya, akik legalább haladó szinten képesek a digitális információt és forrásokat értékelni. 10 százalékkal többen vannak közöttük olyanok, akik nagy bonyolultságú keresési problémákat is meg tudnak oldani, és másoknak is képesek segítséget nyújtani. A megtalált adatok, információk szervezésében, strukturálásában és visszakeresésében 7 százalékkal több körükben a haladó szinten álló szakember.

A könyvtáros diploma a tartalomfejlesztés kompetenciaterületen is jelentős előnyt jelent. A területhez tartozó négy kompetencia közül háromban, a tartalmak átalakításában, előállításában és a szerzői jogban is figyelemreméltóan jobbak azok a könyvtári szakemberek, akiknek könyvtár szakos végzettségük van. A negyedik kompetencia a programozás, amely területen egyformán szerény készségekkel rendelkezik mindkét vizsgált diplomás csoport.

A kommunikáció és együttműködés kompetenciaterületen a hat kompetencia közül három határozottan erősebb készsége a könyvtáros diplomásoknak, mint az egyéb diplomásoknak. Haladó és mesterszinten az előbbiekből 7-7 százalékkal többen képesek hatékonyan együttműködni má-

sokkal online környezetben, aktívan használni a digitális tért, és ebben másokat is segíteni. A digitális személyazonosságukat legalább haladó szinten kezelni képes szakemberekből 5 százalékkal több van a könyvtáros végzettségűek között, mint az egyéb végzettségűek körében. A további három kommunikációs készség területén is nagyobb a haladó jártasságú könyvtáros diplomások aránya, de a különbség már csak néhány százaléknál van.

A problémamegoldáshoz tartozó négy kompetenciából kettőt, az adott feladathoz leginkább illeszkedő technológia megválasztásának képességét, valamint a saját és mások kompetenciahiányának felismerését és kezelését sokkal erősebben birtokolják a könyvtáros végzettségűek. Haladó és mesterszinten 8 és 6 százalék a kompetenciafőlelőnyük.

A digitális biztonság területén a környezetvédelmi jártasság esetében tapasztalható a könyvtáros végzettség kompetencianövelő hatása.

A 2017-es felmérés az előbbiekből ismertetettekhez hasonló jelenségeket tárt fel a könyvtáros diplomával és az egyéb diplomával rendelkezők kompetencia állapotában. A digitális környezetben történő információkezelés, a digitális tartalmak előállítása, a kollaboráció képessége, az online polgárként kifejtett aktivitás, az adott probléma megoldásához alkalmas technológia kiválasztása, a kompetenciahiány felszámolása egyértelműen

azok a kompetenciák, amelyeket a könyvtáros felsőfokú végzettségűek közül jelentősen többen birtokolnak legalább haladó szinten, mint az egyéb diplomával rendelkezők.

Ahogy a korábbi, úgy a 2019-es felmérés során is kiegyensúlyozott volt a mintába került kétdiplomás csoport megoszlása a végzettségük megszerzésének ideje szerint. Emiatt a képzés során tanult ismeretek frissessége, valamint az életkor digitális kompetenciára gyakorolt esetleges hatása nem torzíthatják a könyvtárosok és az egyéb diplomások eredményeit sem. A diplomák megszerzésük ideje szerinti bontását a 2. táblázat tartalmazza.

2. táblázat

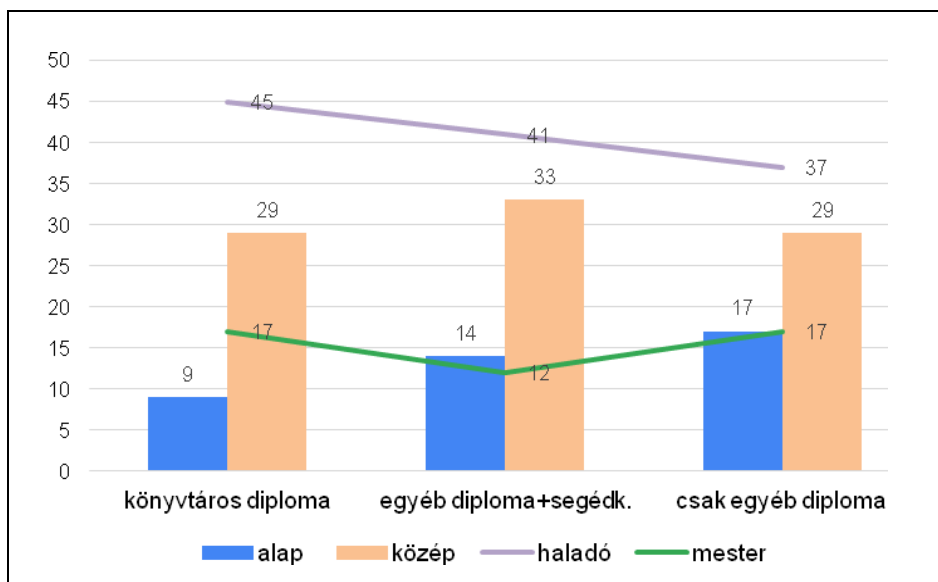
A végzettség megszerzésének időpontja. Diplomások

A végzettség megszerzésének ideje	Könyvtáros diplomás (%)	Egyéb diplomás (%)
1970–1979	1	1
1980–1989	12	10
1990–1999	22	16
2000–2009	45	36
2010–2017	20	37

Diplomák és szakképzések digitális kompetenciát befolyásoló hatásának vizsgálata

A 2019-es felmérésben különböző végzettségi kategóriába tartoztak a csak egyéb diplomával rendelkező könyvtári szakemberek, összesen 105 fő, a megkérdezettek 5,5 százaléka, és az egyéb diplomájuk mellett könyvtári asszisztens vagy segédkönyvtáros szakképzéssel rendelkezők, 258 fő, a válaszadók 14 százaléka. Ennek a felosztásnak köszönhetően lehetőség nyílt annak a tanulmányozására is, hogy a felsőoktatás rendszerén kívüli képzéseknek (asszisztens és segédkönyvtáros) milyen hatása van az egyéb diplomával rendelkező könyvtári szakemberek digitális készségeire.

Az információs és adatuműveltség területéhez tartozó kompetenciák mindegyikét haladó vagy azt meghaladó jártassági szinten lényegesen nagyobb arányban birtokolják a könyvtári diplomások, mint az egyéb diplomások. A digitális készségek fejlesztése szempontjából azonban kiemelt figyelmet kell fordítani arra is, hogy a különböző végzettségek, szakképzések milyen hatással vannak az alapszinten és a közepes jártassági szinten állók arányára. A 4. ábrán a négy jártassági szint kiterjedtsége látható a három eltérő képzettségű csoport szerinti bontásban.

4. ábra Információs és adatuműveltség. Diplomák és szakképzések

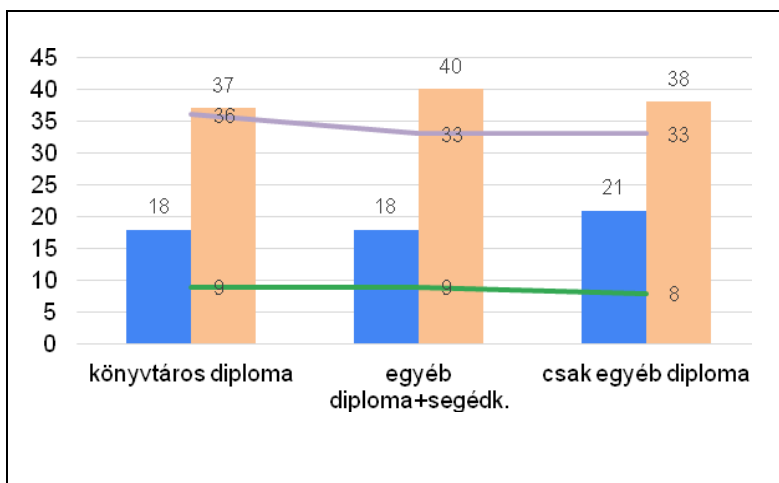
Az információ- és adatumveltség területén azonos arányban fordulnak elő a könyvtáros diplomával és az egyéb diplomával rendelkezők között is olyan szakemberek, akik mesterszintűnek gondolják jártasságukat (17–17 százalék). Ezen a szinten már elvárt a rendkívül összetett, sok tényező által befolyásolt keresési, tárolási, értékelési problémák önálló megoldása, valamint új ötletek és folyamatok ajánlása a szakmai gyakorlat és mások fejlesztése érdekében. Azok az egyéb diplomás könyvtári szakemberek, akik könyvtári ismereteket nyújtó asszisztens vagy segédkönyvtáros képzésben vettek részt, már sokkal kritikusabban ítélik meg képességeiket, és csak 12 százalékuk tartja magát mesterszinten jártasnak. A haladó jártassággal rendelkezők aránya azonban négy százalékkal nagyobb körökben, mint a könyvtári szakképzéssel nem rendelkezők csoportjában.

Az asszisztens vagy segédkönyvtáros szakképzéssel is rendelkezők lemaradása a könyvtáros diplomások mögött ugyanilyen mértékű haladó szinten, 4 százalék. Mindezekből az következik, hogy a diplomás könyvtárosok között nyolc százalékkal nagyobb arányban vannak olyan szakemberek, akik a digitális információt komplex helyzetekben, másoknak is segítséget nyújtva képesek kezelni, mint a csak egyéb diplomás dolgozók között.

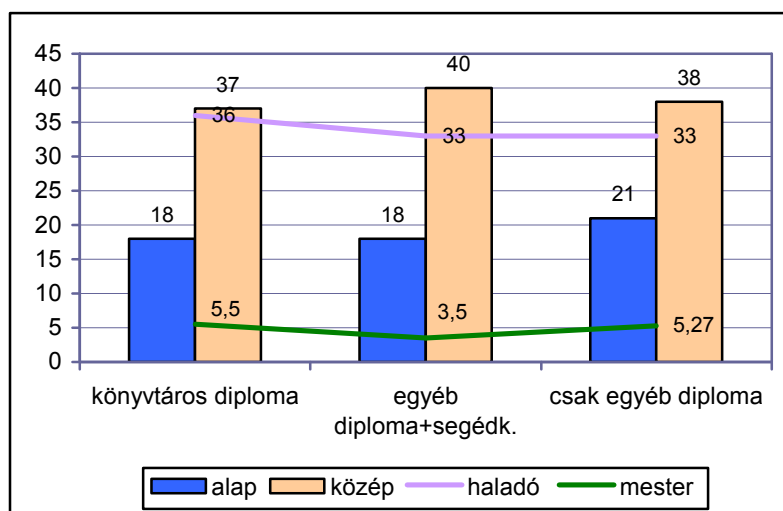
Az alap és a közepes jártassággal rendelkezők arányát vizsgálva az tapasztalható, hogy a segédkönyvtáros és az asszisztensképzés az alapjártassági szinten lévők arányát csökkenti, a közepes jártassággal rendelkezőkét pedig megnöveli néhány százalékkal.

Az egyéb diplomások teljes körének kommunikációs készségeit a könyvtáros felsőfokú végzettségűekével összehasonlítva már kiderült, hogy a haladó és mesterszintet együtt kezelve minden kompetencia esetében a diplomás könyvtárosok bizonyultak erősebbnek. A diplomás csoport felbontása után az látható, hogy a nem iskolarendszerű könyvtárosképzés hatásaként a digitális kommunikációs jártasság terén az alap jártassággal rendelkezők aránya csökken, a közepes jártassággal rendelkezőké pedig nő néhány százalékkal az asszisztens vagy segédkönyvtáros képzést végzetek csoportjában. A haladó és mesterszinten kompetensek számának növekedéséhez nem járulnak hozzá ezek a képzések. A jártassági szintek részleteit az 5. ábra tartalmazza.

A tartalomfejlesztés gyenge eredményei elsősorban a programozás és a szerzői jogi ismeretek hiányosságaira vezethetők vissza. Kiugróan nagy az alapjártassággal rendelkezők aránya mindhárom szakképzés szerinti csoportban (6. ábra). Mindössze alapjártassággal rendelkezők legkisebb arányban a felsőfokú könyvtárosképzésben végzetek között fordulnak elő, nő az arányuk az iskolarendszerű könyvtárosképzésben megszerzett szakképzéssel rendelkezők körében, és legnagyobb az arányuk az egyéb diplomások között. Haladó tartalomfejlesztési készségekkel, amelyek már lehetővé teszik mások segítségét is, többen rendelkeznek az olyan egyéb diplomások közül, akik asszisztens vagy segédkönyvtáros képzést végeztek. Mesterszinten nem mutatható ki a segédkönyvtáros és az asszisztensképzés kompetencianövelő hatása. A csak egyéb diplomás csoportban nagyobb a mesterszinten jártas könyvtári szakemberek aránya.

5. ábra Kommunikáció. Diplomák és szakképzetések

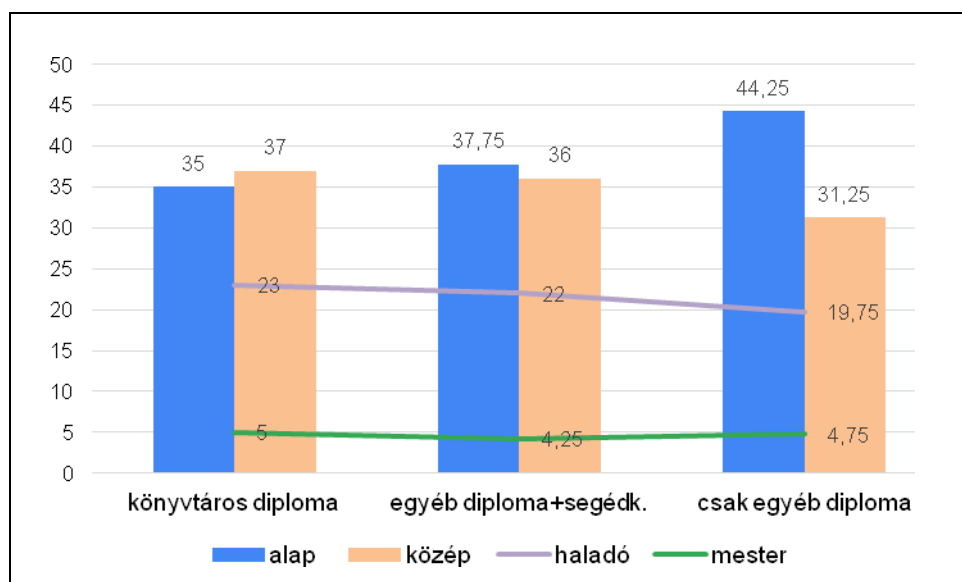

6. ábra Tartalomfejlesztés. Diplomák és szakképzettségek

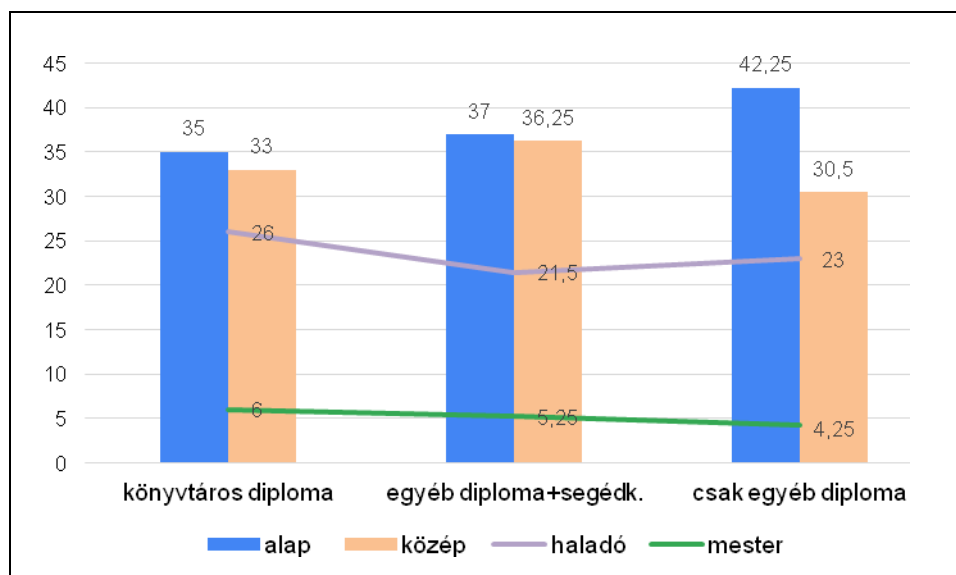
A digitális biztonság területén meglévő jártasságot kis mértékben befolyásolja, hogy kinek milyen diplomája van, illetve végzett-e segédkönyvtáros vagy asszisztensképzést. A könyvtárosként végzetek arányai valamennyi jártassági szinten jobbak, mint a másik két csoporté. Közülük állnak legkevesebben alapszinten, és itt a legnagyobb a közepes, a haladó és a mesterszinten állók aránya. Azok között az egyéb diplomások között, akik asszisztens vagy segédkönyvtáros szakképzettséget szereztek, lényegesen kisebb (7 százalékkal) az alap biztonsági jártassággal rendelkezők ará-

nya, mint a másik egyéb diplomás csoportban (7. ábra).

Az asszisztens vagy segédkönyvtáros képzés a digitális környezetben történő problémamegoldásra is pozitív hatással van, ahogyan az a 8. ábrán látható. Az előbbi szakképzettségek valamelyikével rendelkező egyéb diplomások csoportjában öt százalékkal kisebb a csak alapjártassággal és hat százalékkal nagyobb a közepes jártassággal bírók aránya.

7. ábra Biztonság. Diplomák és szakképzettségek

8. ábra **Problémamegoldás. Diplomák és szakképzettségek**

A könyvtáros diploma nyújtotta kompetenciaelőny nem csak a felső jártassági szintek arányaiban mutatható ki. A könyvtárszakot végzettek közül is sokan rendelkeznek mindössze alap problémamegoldási kompetenciákkal, de arányuk elmarad a másik két csoporttól. A csak egyéb diplomás csoportban hét százalékkal nagyobb az alapszinten állók aránya.

Diplomás könyvtári szakemberek mesterszinten

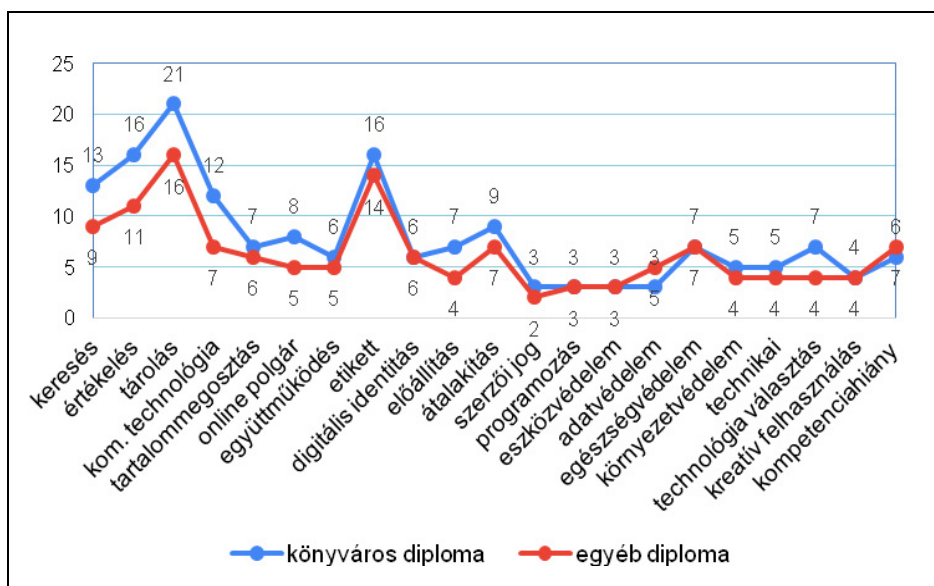
A mesterszinten kompetens szakemberek képesek arra, hogy akár szervezeti szintű megoldásokat dolgozzanak ki komplex, részleteiben nem teljesen meghatározott, sok kölcsönható tényező által befolyásolt problémákra az adott DigComp kompetenciával kapcsolatban. Képesek tudásukat integrálni a szakmai gyakorlat és ismeretek fejlesztésébe és mások segítségébe, valamint új ötleteket és folyamatokat javasolni a területen. [3]

Szakmai innováció a digitális technológia könyvtári felhasználása és minél jobb kihasználása terén alapvetően olyan szakemberektől remélhető, akik saját maguk is mesterei az adott területnek. Ezért érdemes röviden arról is szólni, hogy a szakirányú vagy nem szakirányú felsőfokú végzettség milyen szerepet játszik a mesterszintű jártasság elérésében. A 9. ábra a huszonegy DigComp kompetencia területén elért mesterszintű jártasság arányszámait tartalmazza, a 10. ábra pedig a kétdiplomás csoport

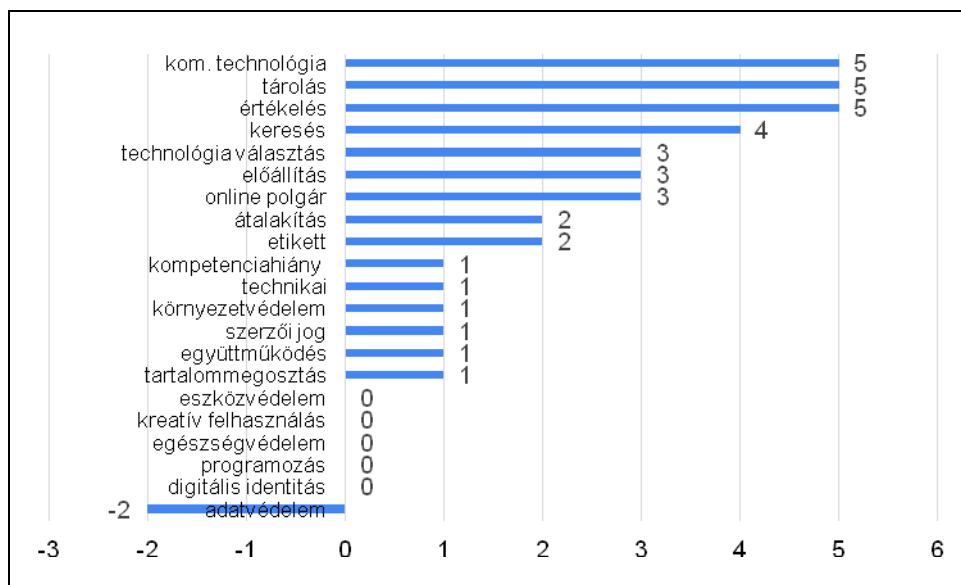
között a mesterszinten lévők arányaiban feltárt különbségeket.

Az információs és adtműveltség kompetencia-területen gondolják a legtöbben mesterszinten jártasnak magukat mind a könyvtáros mind pedig a nem könyvtáros diplomával rendelkező szakemberek körében is. Ennek ellenére a mesterszintű jártasság kiterjedtségében tapasztalható különbségek ezen a területen a legnagyobbak, a diplomás könyvtárosok javára. Az öt-hat százalékos kompetenciaelőnyre a legadekvátabb magyarázat az lehet, hogy a felsőfokú könyvtárosképzés során kiemelten hangsúlyos képzési tartalom az információkezelés, hagyományos és digitális környezetben egyaránt.

Az adatvédelem az egyetlen kompetencia, amely esetében a mesterszinten álló nem könyvtáros diplomások aránya nagyobb a könyvtárosokénál. A vizsgálat eredményeként öt kompetencia esetében állapítható meg, hogy azokban ugyanolyan arányban fordul elő mesterszinten jártas szakember a kétdiplomás csoportban. Ezek az eszközvédelem, a technológia kreatív felhasználása, az egészségvédelem, a programozás és a digitális identitás menedzselése. Abban az esetben, ha a feladat megoldásához leginkább illeszkedő technológia kiválasztása, a tartalom-előállítás, az online állampolgári aktivitás területén van szükség új ötletekre, javaslatokra, az erre képes szakemberek három százalékkal nagyobb arányban találhatóak a könyvtáros felsőfokú végzettségű szakemberek között.

9. ábra Diplomások mesterszinten

10. ábra Különbségek mesterszinten. Diplomások

Összegzés

Jelen tanulmány fókuszában a különböző felsőfokú végzettséggel rendelkező könyvtári szakemberek digitális kompetencia állapotának összehasonlítása állt. Igazolást nyert, hogy a könyvtáros diplomának, illetve az addig vezető képzésnek jelentős mértékű a végzettek digitális kompetenciaszintjére gyakorolt pozitív hatása. Azok között a könyvtári szakemberek között, akik egyéb diplomájuk mellett nem iskolarendszerű képzésben szereztek könyvtárosi ismereteket valamelyest nagyobb arányban

vannak digitálisan kompetensebbek, mint az aszisztens vagy segédkönyvtáros képzést nem végzettek között.

Az Eurostat adatgyűjtésének és a digitális készségek felméréséhez használt, a jelen vizsgálat módszertanával azonos alapokon nyugvó módszertanának köszönhetően, lehetőség van összehasonlítani a magyar diplomások és a közkönyvtárakban dolgozó magyar diplomások digitális kompetencia állapotát is. 2019-ben a 25 és 64 év közötti magyar diplomások körében 58 százalék volt azoknak az

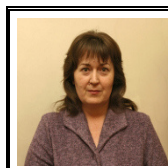
aránya, akik alapszint feletti digitális készségekkel rendelkeznek. [4] Az alapszint feletti jártasság a könyvtáros felmérésben a közepes, a haladó és a mesterszintű jártassággal rendelkezők összesített arányszámát jelenti. A könyvtáros diploma az átlag diplomások csoportjából kiemeli a könyvtárosokat. A könyvtáros felsőfokú végzettségű könyvtáros szakemberek 73 százalékának van alapszint felett a digitális jártassága. Azoknak a könyvtári szakembereknek, akik egyéb diplomával dolgoznak a közkönyvtárakban, a magyar diplomások átlagával majdnem megegyező hányada, 61 százalékuk birtokol alapszint feletti digitális kompetenciát.

Irodalom

[1] A végzettség és a könyvtárosok digitális kompetenciaszintje közötti összefüggések összehasonlító elemzése= Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 65. évf. 2018. 5. sz. p. 287-306.

- [2] 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700140.TV>.
- [3] Carretero, S.; Vuorikari, R. and Punie, Y. (2017). DigComp 2.1: Állampolgári digitáliskompetencia-keret nyolc jártassági szinttel és gyakorlati példákkal, EUR 28558 EN, doi: 10.2760/38842
- [4] Eurostat. Individuals' level of digital skills <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Beérkezett: 2020. II. 20-án.

Eszenyiné Borbély Mária
a Debreceni Egyetem Informatika
Kar, Könyvtárinformatika
Tanszékének adjunktusa.
E-mail: drborbely@gmail.com